

Afrahāt

Mowa XVIII – PRZECIWIW ŻYDOM O DZIEWICTWIE I ŚWIĘTOŚCI

(*Demonstratio XVIII:*
Adversus Iudaeos de virginitate et sanctitate, PSyr 1, 817-844)

WSTĘP

Mowa *Przeciw Żydom o dziewictwie i świętości* występuje w akrostychicznie uporządkowanym dziele Afrahata zaraz po wykładzie na temat Chrystusa, Syna Bożego. Redakcja tekstu przypada na lata 343-344¹. Wykład *Adversus Iudaeos de virginitate et sanctitate* (ܐܘܪܗܐܬܐ ܐܘܪܗܐܬܐ ܕܥܘܠܡܐ ܕܥܘܠܡܐ ܐܘܪܗܐܬܐ) rozpoczyna się od osiemnastej litery alfabetu syryjskiego *šōdē*: „Chciałbym (ܫܘܕܐ) ci, mój przyjacielu, przedstawić argumenty na temat tego, co także leży mi na sercu...”². Zdaniem J. Parisota, Pers starał się podkreślić apologetyczne wątki chrześcijańskiej wartości życia w samotności (ܐܘܪܗܐܬܐ). Autor polemizuje z błędnymi poglądami Żydów, którzy absolutyzowali wartość przepisów Tory³. W chrystocentrycznie zdefiniowanej regule

¹ Na temat osoby i dzieła Afrahata zob. A. Uciecha, *Afrahāt, Mędrzec perski – stan badań*, SETH 33 (2000) 25-40.

² W edycji W. Wrighta w tytule po wyrazie ܐܘܪܗܐܬܐ dodano numer 18 (ܫܘܕܐ), por. *The Homilies of Aphraates, the Persian Sage, edited from syriac manuscripts of the fifth and sixth century in the British Museum*, ed. W. Wright, London 1869, 345 (ܫܘܕܐ).

³ Por. J. Parisot, *Praefatio. Aphraatis opera*, w: PSyr 1, Paris 1894, 1980², XXVII. Na temat historii badań i formalno-treściowych związków polemiki między Afrahatem a rabinami babilońskiej diaspory, zob. A. Uciecha, *Ascetyczna nauka w „Mowach” Afrahata*, *Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach* 3, Katowice 2002, 14-16; J. Parisot, *Aphraate ou Pharhad*, DThC I/2 1459; I. Hausherr, *Aphraate (Afhrahāt)*, DSp I 746; I. Ortiz de Urbina, *Afraate*, LThK² I 687; A. Vööbus, *Afhrahāt*, JbAC 3 (1960) 153; P. Bruns, *Afhrahāt*, LThK³ I 803; por. S. Funk, *Die haggadischen Elemente in den Homilien des Aphraates*, Wien 1891, 53; F. Gavin, *Aphraates and the Jews*, „Journal of the Society of Oriental Research” 7 (1923) 95-166; L. Ginzberg, *Die Haggada bei den Kirchenvätern und in der apokryphischen Literatur*, „Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judenthums” 42 (1899) 537-550; J. Neusner, *Afhrahāt and Judaism. The Christian-Jewish Argument in Fourth-Century Iran*, *Studia Post Biblica – Supplements to the Journal for the Study of Judaism* 19, Leiden 1971, 123-149, Parisot, *Praefatio*, w: PSyr 1, XLI-XLIX; G. Richter, *Über die älteste Auseinandersetzung der syrischen Christen mit den Juden*, ZNW 35 (1936) 101-114; M. Simon, *Verus Israel. Étude sur les relations entre chrétiens et juifs dans l’empire romain (135-425)*, Paris 1948, 198-206 i 369-379; J.G. Snaithe, *Afhrahāt and the Jews*, w: *Interpreting the Hebrew Bible. Essays in honour of E.I.J. Rosenthal*, Cambridge 1982, 235-

ascetycznej „synów przymierza” (صِدْر مَيْمَنَة), którzy byli adresatami *Demonstrationes*⁴, centralne miejsce zajmował ideał dziewictwa⁵. Afrahat ponawia polemiczne argumenty wcześniejszych *Demonstrationes* (*De monachis*, *De humilitate*, *De sabbato*) o wątpliwej wartości żydowskiego rytualizmu⁶ i błędnej lekturze Starego Testamentu. W mowie *O synach przymierza* przywołuje przykłady biblijnych postaci, które zrezygnowały z posiadania potomstwa:

„Oto, co napisano, mój drogi, na temat Mojżesza: od chwili, gdy objawił mu się Święty, umiłował świętość; i od chwili, gdy został uświęcony, jego żona nie służyła mu. Jak napisano: «Jozue, syn Nuna, usługiwał Mojżeszowi od swego dzieciństwa» (Lb 11, 28). Również o Jozuem tak napisano: «Nie opuszczał on przybytku» (Wj 33, 11). Otóż, w przybytku doczesnym żadna kobieta nie mogła usługiwać, ponieważ Prawo nie pozwalało, aby jakaś kobieta mogła wejść do przybytku doczesnego (por. Wj 38, 8). Jedynie gdy przychodziły się pomodlić, w drzwiach przybytku doczesnego modliły się i wracały. Również i kapłanom nakazał, aby w czasie ich służby trwali w świętości i swoich żon nie znali”⁷.

Znakiem błogosławieństwa nie jest więc posiadanie potomstwa, ale gotowość do wypełniania zadań zleconych przez Boga.

W *Adversus Iudaeos de virginitate et sanctitate* Afrahat najpierw przytacza argumentację przeciwników:

„Mówią [Żydzi] bowiem: ‘Gdy Bóg stworzył Adama, tak mu błogosławił, mówiąc: «Wzrastajcie, rozmnażajcie się, bądźcie płodni i zaludniajcie ziemię» (Rdz 1, 28). W podobny sposób powiedział także do Noego: «Rozmnażajcie się na ziemi i bądźcie płodni» (Rdz 9, 1.7). I Abrahama błogosławił, mówiąc mu: «Spójrz na niebo i policz gwiazdy, jeśli możesz je zliczyć», i powiedział mu: «Takie będzie twoje potomstwo» (Rdz 15, 5). I Izraelowi rzekł w błogosławieństwach: «Nie będzie u ciebie nieplodnego ani nieplodnej» (Pwt 7, 14). I dodał: «Nie będzie bezdzietnej ani nieplodnej w waszym kraju» (Rdz 23, 26). I dał Abrahamowi Izaaka jako błogosławieństwo (por. Rdz 17, 16). Izaak modlił się, aby Rebeka stała się brzemienna (por. Rdz 25, 21). I błogosławił Jakubowi, aby mnożyło się jego potomstwo (por. Rdz 28, 3-4). Anna szeptem wyprosiła Samuela (por. 1Sm 1,

250; A. Spijkerman, *Afrahat der Persische Weise und der Antisionismus*, „Studii Biblici Franciscani Liber Annuus” 5 (1954/1955) 191-212.

⁴ Por. A. Uciecha, *Rola i miejsce „synów przymierza” w Kościele perskim IV w. (na przykładzie „Mów” Afrahata)*, *VoxP* 22 (2002) t. 42-43, 161-175.

⁵ Por. Aphraates, *Demonstratio* 6 [*De monachis*], *PSyr* 1, 240-312, tłum. A. Uciecha, w: Afrahat, *O synach przymierza (Demonstratio sexta. De monachis)*, *PSyr* 1, 240-312), *SSHT* 44 (2011) fasc. 1, 177-197.

⁶ Por. tamże 13 [*De sabbato*], *PSyr* 1, 541-572, tłum. A. Uciecha, w: Afrahat, *O szabacie (Demonstratio XIII. De sabbato)*, *PSyr* 1, 541-572), *VoxP* 36 (2016) t. 66, 513-526; M.R. Niehoff, *Circumcision as a Marker of Identity: Philo, Origen and the Rabbis on Gen 17,1-14*, „*Jewish Studies Quarterly*” 10 (2003) No. 2, 89-123; N. Koltun-Fromm, *A Jewish-Christian Conversation in Fourth-Century Persian Mesopotamia*, „*Journal of Jewish Studies*” 47 (1993) 45-63.

⁷ Aphraates, *Demonstratio* 6, 5, *PSyr* 1, 261, 15 - 264, 1, tłum. Uciecha, s. 185-186.

10-11) i wielu synów miała kobieta niepełna (por. Iz 54, 1) w swoim potomstwie. Wszyscy sprawiedliwi otrzymali błogosławieństwo w rozmnażaniu się, wy zaś postępujecie przeciwnie niż Bóg przykazał. Szerzycie bowiem bezpłodność, jakbyście otrzymali przekleństwo. Odrzuciliście rozmnażanie się, które jest błogosławieństwem sprawiedliwych. Nie żenicie się i wasze kobiety nie wychodzą za mąż. Znienawidziliście rozmnażanie się, czyli błogosławieństwo dane przez Boga⁷. Na takie słowa, mój przyjacielu, podam ci argumenty według moich możliwości⁸.

Przedmiotem sporu był ideał dziewictwa i świętości⁹ realizowany przez „synów przymierza”. W judaizmie wypełnianie Bożego nakazu rozmnażania się świadczyło o błogosławieństwie Bożym. Małżeństwo i rodzina były dowodem i potwierdzeniem życia sprawiedliwego, istotnym znakiem identyfikacyjnym w społeczeństwie, znakiem odróżniającym ludzi sprawiedliwych od niesprawiedliwych. Dla Żydów celibat „synów przymierza” był czymś nieczystym, skierowany był przeciw Bogu, świadczył o odrzuceniu świętości, wprowadzał zamęt w porządek społeczny i religijny¹⁰. W wykładzie *Przeciw Żydom o dziewictwie i świętości* Syryjski Apologeta przechodzi do ataku, oskarżając Żydów o rozwiązanie życia (ܠܗܘܘܢ ܥܘܠܡܐ) i brak zrozumienia istoty dziewictwa i świętości¹¹. Kilkakrotnie podnosi ten zarzut i nim też kończy cały swój wywód¹². Prawdopodobnie Afrahat nie wierzył w sensowność dyskusji z judaizmem. Ideał dziewictwa i świętości dla Żydów był nie do przyjęcia. Ideał abstynencji seksualnej nie był obcy wielu bohaterom biblijnym¹³. Z historii biblijnej jasno wynika, że to tylko dzięki wybitnym jednostkom Bóg zachowywał świat od totalnej zagłady, a z ludźmi zawierał kolejne przymierza¹⁴. Stając w obronie dziewictwa i czystości, Afrahat wyjaśnia względną wartość małżeństwa:

„Co do małżeństwa, które Bóg dał w tym świecie, daleko jesteśmy od twierdzenia, iż jest to rzecz karygodna. Oto bowiem, co jest napisane: «Bóg widział, że wszystko, co uczynił, było bardzo dobre» (Rdz 1, 31). Są rzeczy cenniejsze od innych: Bóg stworzył niebo i ziemię, i jest to bardzo dobre, lecz niebo jest cenniejsze niż ziemia¹⁵».

Syryjski egzegeta nie neguje związku mężczyzny i kobiety, ale jako wzór stawia ideał życia w samotności¹⁶. W tej adhortacji na temat celibatu nie tylko kwestia małżeństwa wymagała odpowiedniej interpretacji. Istotnym wątkiem jest także koncepcja kobiety.

⁸ Tamże 18, 1, PSyr 1, 817, 9 - 820, 18, tłum. własne.

⁹ Termin „świętość” jest pojęciem technicznym i w literaturze syryjskiej oznacza abstynencję od pożycia małżeńskiego, por. M.-J. Pierre, w: Aphraate le Sage Persan, *Les Exposés*, t. 2: *Exposés XI-XXIII*, SCh 359, Paris 1989, 376, nota 38.

¹⁰ Por. Uciecha, *Ascetyczna nauka w „Mowach” Afrahata*, s. 58-59.

¹¹ Por. Aphraates, *Demonstratio* 18, 2-3, PSyr 1, 820, 19 - 824, 24; 18, 4, PSyr 1, 825, 10-13; 18, 7, PSyr 1, 836, 17-19.

¹² Por. tamże 18, 12, PSyr 1, 844, 6-8.

¹³ Por. tamże 18, 4-7, PSyr 1, 824, 25 - 836, 19.

¹⁴ Por. tamże 18, 2-3, PSyr 1, 820, 19 - 824, 24.

¹⁵ Por. tamże 18, 8, PSyr 1, 836, 20-26.

¹⁶ Por. tamże 18, 11, PSyr 1, 840, 22 - 841, 2.

W mowach ascetyczno-polemicznych a więc także w *Adversus Iudaeos* jest ona negatywna. Biblijna Ewa i jej następczynie generalnie opisywane są jako przeszkoda w realizacji ideałów „synów przymierza”¹⁷, natomiast w innych przypadkach Mędrzec potrafił docenić przykłady wybitnych kobiet¹⁸. Zasada stopniowania dobra stworzeń znajduje pełne zastosowanie w biblijno-ascetycznym komentarzu perskiego Mędrca.

WYDANIA TEKSTU

- W. Wright: *The Homilies of Aphraates, the Persian Sage, edited from syriac manuscripts of the fifth and sixth century in the British Museum*, London 1869, 345-356 (אפ-מבא).
- J. Parisot: *Aphraatis Sapientis Persae Demonstrationes*, PSyr 1, Paris 1894, 1980², 817-844.

PRZEKŁADY NOWOŻYTNE

Łacińskie:

- J. Parisot, w: *Aphraatis Sapientis Persae Demonstrationes*, PSyr 1, Paris 1894, 1980², 818-843.

Francuskie:

- M.-J. Pierre, w: *Aphraate le Sage Persan, Les Exposés*, t. 2: *Exposés XI-XXIII*, SCh 359, Paris 1989, 749-764.

Niemieckie:

- P. Bruns, w: *Aphrahat, Unterweisungen*, Bd. 2: XI-XXIII, FCh 5/2, Freiburg 1991, 430-440.

BIBLIOGRAFIA

- J. Parisot, *Praefatio*, w: *Aphraatis Sapientis Persae Demonstrationes*, PSyr 1, Paris 1894, IX-LXXX; J.M. Chavanis, *Les lettres d'Afrahat, le sage de la Perse, étudiées au point de vue de l'histoire et de la doctrine (Dissertation)*, Lyon – Saint-Etienne 1908; J. Parisot, *Aphraates ou Pharhad*, DThC I/2 1457-1463; M. Maude, „*Who were the B'nai Q'yâmâ?*”, JTS 36 (1935) 13-21; I. Hausherr, *Aphraate (Afrahat)*, DSsp I 746-752; G. Bardy, *Aphraate ou Pharbad*, Catholicisme I 686; M. Simon, *Verus Israel. Étude sur les relations entre chrétiens et juifs dans l'empire romain (135-425)*, Paris 1948; M.J. Higgins, *Aphraates' Dates for Persian Persecution*, BZ 44 (1951) 265-271; I. Ortiz de Urbina, *Afraate*, LThK² I 687; A. Vööbus, *Aphrahat*, JbAC 3 (1960) 152-155; G. Nedungatt, *The Authenticity of Aphrahat's Synodal Letter*, OCP 46 (1980) fasc. 1, 62-88; M.J. Pierre, *Introduction*, w: *Aphraate le Sage Persan*,

¹⁷ Por. tamże 18, 9, PSyr 1, 837, 12-19.

¹⁸ Por. tamże 14, 11, PSyr 1, 596, 1 - 597, 22. tłum. A. Uciecha, w: *Afrahat, List synodalny (Demonstratio XIV. Exhortatoria)*. PSyr 1, 573-726), SSHT 46 (2013) fasc. 1, 25-26.

Les Exposés, t. 1: *Exposés I-X*, SCH 349, Paris 1988, 33-202; P. Bruns, *Das Christusbild Aphrahats des Persischen Weisen*, Bonn 1990; V. Desprez, *Początki monastycyzmu. Dzieje monastycyzmu chrześcijańskiego do Soboru Efeskiego (431)*, tłum. J. Dembska, I-II, ŻM 21-22, Kraków – Tyniec 1999; A. Uciecha, *Ascetyczna nauka w „Mowach” Afrahata*, Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach 3, Katowice 2002; tenże, *Afrahat. O wierze (Demonstratio Prima. De fide*. PSyr 1, 5-45), SSHT 37 (2004) fasc. 2, 158-170 (tłumaczenie z języka syryjskiego, wstęp i komentarz); P. Bruns, *Aphrahat*, LThK³ I 802-803; J.W. Childers, *Humility Begets Wisdom and Discernment. Character and True Knowledge in Aphrahat's*, StPatr 41 (2006) 13-22; R. Lavenant, *Aphraate (270?-345?)*, NDPAC I 93-96; A. Uciecha, *Afrahat. O miłości (Demonstratio Secunda. De caritate*. PSyr 1, 48-96), SSHT 39 (2006) fasc. 1, 53-67 (tłumaczenie z języka syryjskiego, wstęp i komentarz); tenże, *Wątki polemiczne w pismach Afrahata i świętego Efrema*, w: *Chrześcijaństwo antyczne*, red. J. Drabina, Studia Religiologica, z. 39, ZN UJ 1289, Kraków 2006, 113-126; M.J. Pierre, *Thèmes de la controverse d'Aphraate avec les tendances judaïsantes de son Église*, w: *Controverses des chrétiens dans l'Iran sassanide (Chrétiens en terre d'Iran II)*, éd. Ch. Jullien, Cahiers de Studia Iranica 36, Paris 2008, 115-128; J.W. Childers, *Disciple of Scripture: Character and Exegesis in Aphrahat*, w: *Exegesis and Hermeneutics in the Churches of the East: Select Papers from the SBL Meeting in San Diego*, 2007, ed. Vahan S. Hovhannessian, New York 2009; A. Uciecha, *Afrahat. O poście (Demonstratio Tertia. De ieiunio*. PSyr 1, 97-136), SSHT 42 (2009) fasc. 1, 85-96 (tłumaczenie z języka syryjskiego, wstęp i komentarz); tenże, *Afrahat, O modlitwie (Demonstratio Quarta. De oratione*. PSyr 1, 137-182), SSHT 43 (2010) fasc. 1, 31-44 (tłumaczenie z języka syryjskiego i komentarz); tenże, *Afrahat, O wojnach (Demonstratio Quinta. De bellis*. PSyr 1, 184-237), SSHT 43 (2010) fasc. 2, 248-262 (tłumaczenie z języka syryjskiego i komentarz); G.M. Kessel – K. Pinggéra, *A Bibliography of Syriac Ascetic and Mystical Literature*, Eastern Christian Studies 11, Leuven – Paris – Walpole (Mass.) 2011; A. Uciecha, *Afrahat, O synach przymierza (Demonstratio Sexta. De monachis*. PSyr 1, 240-312), SSHT 44 (2011) fasc. 1, 177-197 (tłumaczenie z języka syryjskiego i komentarz); tenże, *Rola i znaczenie „córek przymierza” w Kościele Perskim IV i V wieku*, VV 19 (2011) 233-246; E. Lizorkin, *Aphrahat's Demonstrations: A Conversation with the Jews of Mesopotamia*, CSCO 642, Subsidia 129, Lovanii 2012; A. Uciecha, *Idea walki w ascezie „synów przymierza” na podstawie „Mów” Afrahata*, w: *Między sensem a bezsensem ludzkiej egzystencji. Teologiczna odpowiedź na fundamentalne pytania współczesnego człowieka. VIII Kongres Teologów Polskich (Poznań 13-16 IX 2010)*, Poznań 2012, 526-535; tenże, *Afrahat, O pokutujących (Demonstratio Septima. De paenitentibus*. PSyr 1, 313-360), SSHT 46 (2013) fasc. 1, 5-17 (tłumaczenie z języka syryjskiego i komentarz); tenże, *Afrahat, List synodalny (Demonstratio XIV. Exhortatoria*. PSyr 1, 573-726), SSHT 46 (2013) fasc. 1, 18-51 (tłumaczenie z języka syryjskiego i komentarz); tenże, *„Walka” Złego z „synami przymierza” na podstawie wybranych Mów Afrahata, perskiego Mędrca*, VoxP 33 (2013) t. 59, 209-223; tenże, *Afrahat, O ożywieniu umarłych (Demonstratio VIII. De resurrectione mortuorum*.

PSyr 1, 361-405), VoxP 34 (2014) t. 61, 503-516 (tłumaczenie z języka syryjskiego i komentarz); tenże, *Wiara w pismach Afrahata*, VoxP 34 (2014) t. 61, 479-492; tenże, *Afrahata, O pasterzach (Demonstratio X. De pastoribus)*, PSyr 1, 444-465), VoxP 34 (2014) t. 62, 593-602 (tłumaczenie z języka syryjskiego i komentarz); tenże, *Afrahata, O pokorze (Demonstratio IX. De humilitate)*, PSyr 1, 408-441), SSHT 47 (2014) fasc. 2, 256-266 (tłumaczenie z języka syryjskiego i komentarz); tenże, *ܐܬܘܘܬܐܘܪܐ (tahwāyṯhā) jako metoda egzegetyczna w pismach Afrahata, perskiego Mędrca*, BPTH 8 (2015) t. 1, 65-80; tenże, *Sekrety duchowej walki w mowie „O wojnach” Afrahata, perskiego Mędrca*, VoxP 35 (2015) t. 63, 389-396; tenże, „*Sen duszy*” w pismach Afrahata, VoxP 35 (2015) t. 63, 217-226; tenże, *Afrahata, O obrzezaniu (Demonstratio XI. De circumcissione)*, PSyr 1, 467-504), SSHT 48 (2015) fasc. 2, 344-356 (tłumaczenie z języka syryjskiego i komentarz); tenże, *Afrahata, O szabacie (Demonstratio XIII. De sabbato)*, PSyr 1, 541-572), VoxP 36 (2016) t. 66, 513-526 (tłumaczenie z języka syryjskiego i komentarz).

PRZEKŁAD*

1 (817, 1 - 820, 18)¹⁹. Chciałbym ci, mój przyjacielu, przedstawić argumenty (ܡܘܨܪܐ) na temat tego, co także leży mi na sercu, a co dotyczy tego świętego przymierza, czyli dziewictwa i świętości, na którym nam zależy²⁰. Żydzi potykają się o to z powodu swojej rozpusty (ܐܘܘܪܘܬܐ) i rozwiązłości (ܐܘܘܪܘܬܐ) swych ciał. Ogłupiają i bałamuca umysły ludzi prostych i nieświadomych, którzy pozwalają się schwytać ich zwodniczym dowodzeniom. Mówią bowiem: „Gdy Bóg stworzył Adama, tak mu błogosławił, mówiąc: «Wzrastajcie, rozmnażajcie się, bądźcie płodni i zaludniajcie ziemię» (Rdz 1, 28). W podobny sposób powiedział także do Noego: «Rozmnażajcie się na ziemi i bądźcie płodni» (Rdz 9, 1. 7). I Abrahama błogosławił, mówiąc mu: «Spójrz na niebo i policz gwiazdy, jeśli możesz je zliczyć», i powiedział mu: «Takie będzie twoje potomstwo» (Rdz 15, 5). I Izraelowi rzekł w błogosławieństwach: «Nie będzie u ciebie niepłodnego ani niepłodnej» (Pwt 7, 14). I dodał: «Nie będzie bezdzietnej ani niepłodnej w waszym kraju» (Rdz 23, 26). I dał Abrahamowi Izaaka jako błogosławieństwo (por. Rdz 17, 16). Izaak modlił się, aby Rebeka stała się brzemienna (por. Rdz 25, 21). I błogosławił Jakubowi, aby mnożyło się jego potomstwo (por. Rdz 28, 3-4). Anna szeptem wyprosiła Samuela (por. 1Sm 1, 10-11) i wielu synów miała kobieta niepłodna (por. Iz 54, 1) w swoim potomstwie. Wszyscy sprawiedliwi otrzymali błogosławieństwo w rozmnażaniu się, wy zaś postępujecie przeciwnie niż Bóg

* Przekładu dokonano z języka syryjskiego na podstawie wydania krytycznego J. Parisot: *Aphraatis Sapientis Persae Demonstrationes*, PSyr 1, Paris 1894, 1980², 817-844.

¹⁹ Przyjęte oznaczenie dostosowane zostało do wydania Parisota, w którym pierwsza cyfra wskazuje na numer *Mowy*, druga – podział na rozdziały w tłumaczeniu łacińskim, w nawiasach okrągłych podano kolejno numery kolumn i wierszy tekstu syryjskiego.

²⁰ Można przetłumaczyć: „w którym trwamy”.

przykazał. Szerzycie bowiem bezpłodność, jakbyście otrzymali przekleństwo. Odrzuciliście rozmnażanie się, które jest błogosławieństwem sprawiedliwych. Nie żenicie się i wasze kobiety nie wychodzą za mąż. Znienawidziliście rozmnażanie się, czyli błogosławieństwo dane przez Boga”. Na takie słowa, mój przyjacielu, podam ci argumenty (ܘܡܫܪܟܐ) według moich możliwości.

2 (820, 19 - 824, 6). Bóg błogosławił Adamowi, mówiąc: „Bądźcie płodni i rozmnażajcie się na ziemi” (Rdz 1, 28). Im bowiem błogosławił, aby sobą zaludnili świat i przez swoje dzieci rozrastali się. Gdy jednak oni się rozmnażali (por. Rdz 6, 1), zaczęli grzeszyć i postępować niegodziwie tak bardzo, że przez swoje grzechy zasmucili i zmartwili ducha swojego Stwórcy (ܘܡܫܪܟܐ ܡܫܘܝܐ). I On rzekł: „Żałuję, że ich uczyniłem” (Rdz 6, 7). I w beznamiętnym gniewie i surowym sądzie wytracił ich w wodach potopu (ܘܡܫܪܟܐ). Powiedz mi więc, nauczycielu Izraela (ܘܡܫܪܟܐ ܡܫܘܝܐ): jaki był pożytek z błogosławieństwa Adama? Zepsuli się na swoich ścieżkach i zostali wytraceni w wodach potopu. Zniszczyli małżeństwo w zdolności rozmnażania i zostali potępieni, i wygasło błogosławieństwo przez grzechy ich nieprawości. Wtedy Noe z niewielką ilością (ܘܡܫܪܟܐ ܘܡܫܘܝܐ) [ludzi] zbudował ołtarz i udobruchał miłosierdzie Świętego (Rdz 8, 20). Noe był lepszy ze swoją nieliczną grupą (ܘܡܫܪܟܐ ܘܡܫܘܝܐ) niż całe to przewrotne pokolenie, i przez [lub: z] niego został ustanowiony drugi świat. I on otrzymał błogosławieństwo, aby rozmnażać swoje potomstwo i zaludnić świat, i rozmnożyć synów Adama (por. Rdz 9, 1. 7). Gdy zaś oni się rozmnażali i gdy się umocnili niezmiernym potomstwem, te wszystkie ludy i języki z nich się wywodzące zapomniały o Bogu i zaczęły czcić rzeźbione bóstwa. Dla Boga zaś znaczyli tyle co nic (por. Dn 4, 32; Iz 40, 17), jak maleńka kropla w wielkim kotle (por. Iz 40, 15), i jak wahnienie jęczyczka u wagi. Wobec Boga jedynie potomstwo sprawiedliwych przeżyło i zostało uratowane. Jaki zatem był pożytek z błogosławieństwa owych dziesięciu pokoleń, które żyły przed potopem (ܘܡܫܪܟܐ)? I jaką korzyść odnieśli Sodomici, którzy żywi zostali wytraceni w ogniu i siarce, i wygasło błogosławieństwo przez grzechy ich nieprawości (por. Rdz 19, 1-29)? I co korzystnego i pożytecznego dało błogosławieństwo tym 600 tysiącom, którzy wyszli z Egiptu, a którzy zginęli na zgubnej pustyni, bo rozgniewali Świętego (por. Lb 14, 29-35)? I jaki pożytek i korzyść miało błogosławieństwo potomstwa ludów nieczystych, które wygubił Jozue? I co dało Izraelowi błogosławieństwo, zgodnie z którym jego potomstwo miało rozmnożyć się jak gwiazdy, gdy tymczasem zniszczyły ich wojny i pustynia?

3 (824, 7-24). Otóż dla Boga jeden człowiek, który wypełnia Jego wolę, jest więcej wart przed Jego majestatem niż miriady i tysiące grzeszników. Bóg uznał, że Noe jest bardziej cenny, niż te dziesięć pokoleń przewrotnych, które go poprzedzały. I Abraham bardziej się liczył dla Boga niż te dziesięć pokoleń, które go poprzedzały, i bardziej niż te [pokolenia], które przyszły po nim. Izaak i Jakub, synowie obietnicy, byli dobrzy i lepsi w oczach Boga niż wszyscy Amoryci, wśród których mieszkali. I Józef bardziej się liczył dla Boga niż

wszystkie ludy bezbożne w domu faraona. I Mojżesz, który był wielkim prorokiem w Izraelu, był dobry i lepszy w oczach Boga niż te 600 tysięcy, które On wyprowadził z Egiptu, a które zasmucały Boga swoją zatwardziałością i nie mogły wejść do ziemi obiecanej.

4 (824, 25 - 828, 18). Co do dziewictwa i świętości, daję ci argumenty (مفصل), że w tym to ludzie były już one gorąco zalecane przez Boga. W tym ludzie, który nas poprzedził, były one uważane za lepsze niż rozmnażanie się potomków do niczego niezdatnych. Mojżesz, wielki prorok i przewodnik całego Izraela, od czasu, gdy jego Pan z nim rozmawiał, zaczął miłować Świętego i Jemu służyć, zapomniał o tym świecie i o potomstwie, i pozostał sam, aby podobać się tylko swojemu Panu. Jeśli nie tak, wykaż (ادع) (por. كذبتك) to, co mówiłeś, ty, mądry nauczycielu ludu (كلمة الله على العالمين), że od czasu, gdy Bóg rozmawiał z Mojżeszem, on [ciągle] służył [Mu] w stanie małżeńskim. Jeśli jednak podasz nam fałszywe argumenty (مفصل), nie dam się przekonać przez twe kręactwa, ponieważ chcesz zniesławić Świętego z powodu twej rozwiązłości (كذبك). Gdyby więc on [Mojżesz] trwał w małżeństwie, nie mógłby służyć majestatowi swego Pana. Podobnie jak Izrael nie mógł przyjąć świętego słowa i ożywiających mów, które Święty wyrzekł do Mojżesza na górze, zanim on [Mojżesz] nie uświęcił ludu w ciągu trzech dni; dopiero wtedy Święty przemówił do nich. Otóż powiedział do Mojżesza: „Zstąp do ludu i uświęć ich w ciągu trzech dni” (Wj 19, 10-11. 14). A Mojżesz wyraźnie im powiedział tak: „Nie wolno zbliżać się do kobiet” (Wj 19, 15). Gdy więc oni zostali uświęceni w ciągu tych trzech dni, wtedy trzeciego dnia ukazał się Święty w potężnym blasku, w wielkiej chwale, z potężnym głosem, w gwałtownym grzmocie (por. Wj 19, 16), z głosem potężnej trąby, z gwałtownymi błyskami (por. Wj 19, 18) i z jasnymi błyskawicami. Góry drżały i szczyty się chwiały (por. Wj 19, 18), słońce i księżyc zmieniły swój bieg. Wstąpił więc Mojżesz na górę Synaj i wszedł w chmurę, i otrzymał przykazania. Mojżesz ujrzał wspaniały blask, przeląkł się i wystraszył, i ogarnęła go groza, gdy zobaczył boską chwałę (كلمة الله) Najwyższego, która zstąpiła na górę (por. Wj 19, 20); [zobaczył] wielką moc tronu Boga, któremu służyły miriady i tysiące, zakrywające oblicze przed Jego wspaniałym blaskiem, spieszące i wzlatające na swoich zręcznych skrzydłach, wołają donośnym głosem, uświęcają i wychwalają Jego majestat; czuwają i trwają w gotowości, zręcznie poruszając się w swoim szybkim biegu. Wspaniałe są, piękne, niezwykle i pociągające (كلمة الله). Pędzą w pośpiechu, aby uświęcić i wypełnić Jego przykazanie, wstępując i zstępując w powietrzu jak gwałtowne błyskawice.

5 (828, 19 - 829, 18). Mojżesz więc mówił a Bóg mu odpowiedział potężnym głosem (por. Wj 19, 19). Tego dnia Izrael w trwodze drżał ze strachu (por. Wj 19, 16). I upadli na twarz i nie mogli [tego] znieść, i mówili do Mojżesza: „Niech Bóg nie mówi do nas, abysmy nie pomarli” (Wj 20, 19). Jakże głupi jesteś ty, który opierasz się temu i gorszysz tym! Jeśli naród Izraela, z którym Bóg rozmawiał tylko jedną godzinę, nie mógł słuchać głosu Boga,

zanim nie został uświęcony w ciągu trzech dni, a przecież ani nie wstępował na górę ani nie wchodził w gęstą chmurę, to w jaki sposób byłoby możliwe, aby Mojżesz, mężny prorok, jasne oko całego tego ludu, [Mojżesz] który trwał cały czas przed obliczem Boga i rozmawiał z Nim otwarcie (ܡܘܨܝܐ ܡܘܨܝܐ)²¹ (por. Wj 33, 11), pozostawał w małżeństwie? Jeśli Bóg mówił do Izraela, który się uświęcał w ciągu trzech dni (por. Wj 19, 10-11), o ileż bardziej cenni i drodzy dla Niego są ci, którzy przez wszystkie dni uświęcają się, czuwając i trwając w gotowości stoją przed Bogiem. Czyż nie tych Bóg kocha bardziej? I Duch Święty zamieszka w nich jak to powiedział: „Zamieszka w nich i będę chodził wśród nich” (Kpł 16, 11-12; 2Kor 6, 16). A Izajasz rzekł: „Na kogo spojrzę, i u kogo zamieszka, jeśli nie u łagodnego i pokornego, którego poruszają moje słowa?” (Iz 66, 2).

6 (829, 19 - 832, 23). Udowodnię ci, że dziewictwo (ܘܨܘܪܘܬܐ) jest bardziej cenne i ukochane u Boga. Otóż Święty nakazał kapłanom, synom Aarona, którzy służyli przed Nim, aby żaden z nich nie brał sobie ani wdowy, ani oddalonej, ani takiej, która skalana była przez nierząd. Ale ma wziąć dziewicę spośród swego ludu, taką, która nie została skalana przez innego męża (por. Kpł 21, 13-14). I zobacz, że wdowa jest nieczysta w porównaniu do dziewicy. Jeśli małżeństwo jest bardziej cenne niż dziewictwo i świętość, to dlaczego należało, aby ostrzec Izraela przez uświęcenie w ciągu trzech dni, zanim zaczął do nich mówić? (por. Wj 19, 10). Dlaczego wymaga się od kapłana brać sobie dziewicę, i nie zbliżać się do wdowy, ani do oddalonej? I dlaczego Mojżesz powstrzymywał się i przez czterdzieści lat uświęcał się bez żony, która mogłaby mu urodzić jeszcze innych synów, niż Gersom i Eliezer? (por. Wj 18, 2-4). Moim zdaniem sprawa ma się tak: lepiej byłoby, aby Zimri wcale się nie urodził, bowiem z powodu jego nierządu (ܡܘܨܘܪܘܬܐ) przez jedną godzinę padło 24 tysiące w Izraelu (Lb 25, 6-15). I oby Akan nie ukształtował się w łonie swojej matki, gdyż ściągnął przekleństwo na cały obóz Izraela (por. Joz 7, 1). Gdyby tylko Heli trwał w świętości, nie urodziliby się mu Hofni i Pinchas, którzy okryli hańbą kapłaństwo, ulegając żądzy (por. 1Sm 2, 12-17). I jaki pożytek miał Samuel z synów, którzy nie zachowali Prawa i nie kroczyli jego ścieżkami. Wielu jest w podobnej sytuacji: lepiej im było nie rodzić i nie być zrodzonym (por. Mt 26, 24).

7 (832, 24 - 833, 5). Mojżesz ukochał świętość i dlatego ukochał go Święty i ukazał mu swoją chwałę. Jozue, syn Nuna, umiłował dziewictwo i dlatego zamieszkał w namiocie, w którym trwała służba Świętemu (por. Wj 33, 11). Eliasz stał się doskonały przez dziewictwo, zamieszkał na pustyni w górskich grotach. Dlatego Święty pozwolił mu wejść do krainy świętych, w której miłośnicy rozwiązłości nie mają żadnej władzy. Elizeusz pozostał samotny (ܘܨܘܪܘܬܐ) i wstrzeźmiły a Bóg dokonał wspaniałych dzieł przez jego

²¹ Por. *Thesaurus Syriacus*, ed. R. Payne Smith, t. 1, Oxonii 1879, 3064: ܡܘܨܝܐ ܡܘܨܝܐ – otwarcie, jawnie, widocznie; Lb 12, 8: „Twarzą w twarz (ܡܘܨܝܐ ܡܘܨܝܐ) mówię do niego – w sposób jawny, a nie przez wyrazy ukryte”; Pwt 5, 5 i 34, 10.

rękę. Jeremiasz powiedział także: „Nie pragnąłem dnia człowieka” (Jr 17, 16). A jego Pan nakazał mu i rzekł: „Nie weźmiesz sobie żony i nie będziesz miał synów ani córek” (Jr 16, 2). Otóż Żyd broni się przeciw temu tak: „[Bóg] dlatego nakazał Jeremiaszowi, aby nie brał sobie żony i nie miał synów ani córek w tym miejscu, ponieważ «To bowiem mówi Pan o synach i o córkach, które się narodzą na tym miejscu: pomrą od śmierci z głodu» (Jr 16, 3-4). Właśnie dlatego On mu powiedział: «Nie weźmiesz sobie żony» (Jr 16, 2)”. O, nierozumni, jak można tak myśleć!

Ten, który pozwolił Jeremiaszowi znaleźć łaskę w oczach króla Babilonu, gdyby on [Jeremiasz] zrodził synów, z pewnością uchroniłby ich od zniszczenia i głodu. Także Ezechielowi Pan uczynił tę łaskę, że niespodziewanie zabrał mu pragnienie jego oczu (por. Ez 24, 16) i uwolnił go od szkodliwego jarzma. Wykaż mi (سأبرهن) zatem, nauczycielu (معلمي): czy Jozue, syn Nuna, wziął sobie żonę i zrodził synów? I udowodnij mi (أثبت لي), czy podobnie było z Eliaaszem i Elizeuszem, jego uczniem? Jakie mieszkanie oni posiadali na własność w tym świecie? Mieszkali przecież na pustyni, w górach i w jaskiniach (por. 1Krl 19, 4. 9; Hbr 11, 38), w uciskach i prześladowaniach. I żaden z nich nie miał żony, a usługiwali im ich uczniowie. I zobacz, że gdy Gechazi, uczeń Elizeusza, zaczął skłaniać się w swoich myślach ku temu światu, i pragnąć dóbr, żony i dzieci, powiedział mu Elizeusz: „Czy teraz jest czas na zdobywanie dóbr, winnic i drzew oliwnych? Jednak to uczyniłeś i dlatego trąd Naamana przylgnie do Gechaziego i do jego potomstwa na zawsze” (2Krl 5, 26-27). A zatem jeśli dasz mi przekonujące argumenty (أقنعني) z Pism, na każdy ten temat, przyjmę je od ciebie. Jednak tego co tworzysz w swojej głowie i wygadujesz jako bzdurę, nie będę słuchał, ponieważ usiłujesz skalać Świętego twoimi fałszywymi argumentami (أدعي).

8 (836, 20 - 837, 11). Co do małżeństwa, które Bóg dał w tym świecie, daleko jesteśmy od twierdzenia, iż jest to rzecz karygodna. Oto bowiem, co jest napisane: „Bóg widział, że wszystko, co uczynił, było bardzo dobre” (Rdz 1, 31). Są rzeczy cenniejsze od innych: Bóg stworzył niebo i ziemię, i jest to bardzo dobre, lecz niebo jest cenniejsze niż ziemia. Stworzył ciemności i światło, i jest to bardzo dobre, lecz światło jest cenniejsze niż ciemności. Stworzył noc i dzień, i jest to bardzo dobre, lecz dzień jest cenniejszy niż noc. Stworzył słońce i księżyc, i jest to bardzo dobre, lecz słońce jest cenniejsze niż księżyc. Stworzył gwiazdy na niebie, i jest to bardzo dobre, lecz jedna gwiazda daje więcej światła niż inna (por. 1Kor 15, 41). Stworzył Adama i Ewę, i jest to bardzo dobre, lecz Adam jest cenniejszy niż Ewa. Stworzył małżeństwo do przekazywania życia, i to jest dobre, lecz dziewictwo jest cenniejsze.

9 (837, 12 - 840, 4). Gdy ziemia była dziewicza, nie była nieczysta; zaczęła rodzić kolce po tym, gdy spadł deszcz (por. Rdz 2, 5). Gdy Adam był dziewicą, był umiłowany i znalazł upodobanie [u Boga]; pozwolił się zwieść i przekroczył przykazanie po tym, gdy narodziła się Ewa. Gdy synowie Seta żyli w dziewictwie, byli wspañiali; zostali zalani przez wody potopu po tym, gdy

wymieszali się z córkami Kaina (por. Rdz 6, 1-4). Samson znalazł upodobanie jako nazirejczyk i dziewica; to przez swoją rozpustę zniszczył swój nazireat (por. Sdz 16, 4). Dawid był umiłowany w swojej młodości; to przez pożądanie Batszeby przekroczył Prawo i złamał trzy przykazania z dziesięciu „Nie pożądaj. Nie zabijaj. Nie cudzołóż” (Wj 20, 17. 13-14; Pwt 5, 21. 17-18). Amnon znalazł upodobanie, gdy był dziewicą; to przez nieczyste pożądanie swojej siostry, Absalom go zabił (por. 2Sm 13, 1-29). Wspaniały i godny chwały był Salomon w swoim dziewictwie; to przez pożądanie kobiet w swojej starości odwróciło się jego serce od jego Boga (por. 1Krl 11, 4).

10 (840, 5-21). Usłyszeliśmy z Prawa: „I opuści mężczyzna swego ojca i swoją matkę, i złączy się ze swoją żoną, i staną się jednym ciałem” (Rdz 2, 24). Zaprawdę wielkie i wzniosłe jest to proroctwo. Kim jest ten ojciec i ta matka, których on opuści, aby wziąć sobie żonę? Znaczenie jest takie: dopóki mężczyzna nie ożeni się, dopóty kocha i czci swego Ojca i Ducha świętości, swoją Matkę, ponieważ nie ma on innej miłości. Gdy mężczyzna bierze sobie żonę, opuszcza swego Ojca i swoją Matkę, tych, o których mówiłem, i jego myśl (ܡܝܫܠܐ) zostaje pochłonięta przez ten świat. Jego myśl (ܡܝܫܠܐ), jego serce i jego zamiary (ܡܫܘܠܐ) odwracają się od Boga i kierują ku światu. Kocha ten świat i ubóstwia go tak, jak mężczyzna kocha kobietę swojej młodości. I wtedy ta miłość odłącza go od swego Ojca i swojej Matki.

11 (840, 22 - 841, 2). Powiedziano: „Dwoje stanie się jednym ciałem” (Rdz 2, 24). I prawdą jest to, że podobnie jak mężczyzna i kobieta stają się jednym ciałem i jedną myślą (ܡܝܫܠܐ), swoim duchem (ܡܫܘܠܐ) i zamiarami (ܡܫܘܠܐ) oddalając się od swego ojca i swojej matki, podobnie jest z mężczyzną: gdy pozostaje samotny (ܡܫܘܠܐ) i jeszcze nie ożenił się, jest jednego ducha (ܡܫܘܠܐ) i jednej myśli (ܡܝܫܠܐ) ze swoim Ojcem.

12 (841, 3 - 844, 10). Napisałem ci, mój przyjacielu, na temat dziewictwa i świętości, ponieważ usłyszałem Żyda, który ubliżał jednemu z naszych braci, synów Kościoła, i mówił mu: „Jesteście nieczyści, wy, którzy nie żenicie się. My jesteśmy święci i lepsi, ponieważ rodzimy dzieci i przekazujemy życie następnym pokoleniom w tym świecie”. To dlatego napisałem ci te argumenty (ܡܫܘܠܐ). Na temat dziewictwa (ܡܫܘܠܐ) i świętości (ܡܫܘܠܐ) już tobie pisałem i przedstawiłem ci argumenty (ܡܫܘܠܐ) w wykładzie (ܡܫܘܠܐ) o synach przymierza (ܡܫܘܠܐ). Jakże wspaniałe i upragnione jest dziewictwo, nawet jeśli ktoś je wypełnia w ucisku, jak to powiedział nasz Pan: „Nie wszyscy to mogą pojąć, lecz tylko ci, którym zostało to dane” (Mt 19, 11). Także Apostoł rzekł: „Z powodu utrapień w świecie lepiej to dla człowieka tak żyć” (1Kor 7, 26). Dla takiego sposobu [życia] jest wielka nagroda, ponieważ w pełnej wolności wypełniliśmy je [dziewictwo], a nie z musu i wbrew przykazaniu, i my nie podlegamy Prawu. Znaleźliśmy obraz i podobieństwo w Piśmie. Zobaczyliśmy, że znajdowało się ono [podobieństwo] u zwycięskich

²² Por. *Thesaurus Syriacus*, ed. Payne Smith, t. 1, 1397: ܡܫܘܠܐ – „cogitatio”; Rdz 6, 5 (usposobienie); Wj 35, 32. 35 (obmyślić plany); 2Sm 14, 14 (obmyślić sposoby), Jr 18, 11. 18 (snuć plany).

bohaterów. Jest to podobieństwo do strażników nieba, które [podobieństwo] na ziemi jest dane darmo. Gdy to dobro się zgubi, nie można go odnaleźć i nie można go kupić. Mój przyjacielu, kochaj ten dar, ponieważ nie ma nic cenniejszego w tym świecie. Wykorzystując to, co ci napisałem, odeprzyj zarzuty (ܘܢܝܢܘܢܘܢܘܢܘܢܘܢܘܢܘܢ) Żydów. Z powodu swej rozwiązłości (ܘܢܝܢܘܢܘܢܘܢܘܢܘܢܘܢܘܢܘܢ) nie mogą zrozumieć mocy dziewictwa i świętości.

Koniec Mowy *O dziewictwie i świętości*.

Z języka syryjskiego przełożył
wstępem i komentarzem opatrzył
ks. Andrzej Uciecha**

** Ks. dr hab. Andrzej Uciecha – adiunkt w Katedrze Teologii Patrystycznej i Historii Kościoła na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach; e-mail: andrzej.uciecha@wp.pl.